

Diplomitöö
370410

E. V.

TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMISTEADUSKONN

21. nov. 1938

№ 313
TARTU

AA 7/16/38

RAHVASTEELIIDU PÕHIKIRJA

ART. 11 JA 16. TÄHTSUS RAHVUSVAHELISTE

TÜLIDE LAHENDAMISEL.

JÜRIPINDING

DIPLOMITÖÖ

T A R T U S

1 9 3 8 .

itaallaste poolt - kui Rahvasteliit võttis vastu-
tuse endale sündmuste arengusse eest ja esmakord-
selt pani maksma sanktsioonid - kujunes ta läbi-
kukkumise veel täiuslikumaks. Kuid Rahvasteliidu
lõplik saatus ilmnes Austria kui iseseisva riik-

RAHVASTELIIDU PÕHIKIRJA

ART. 11. JA 16. TÄHTSUS RAHVUSVAHELISTE

TÜLIDE LAHENDAMISEL .

Ei ole enam kahtlust Rahvasteliidu kui
riikide politilist iseseisvust ja territoriaal-
set puutumatus kaitsva asutuse pankrotis. Rah-
vasteliit ei ole suutnud panna maksma oma auto-
riteeti ja on lasknud sündmustel kasvada üle pea.
Kahel juhul - Jaapani Hiina sõjas Mandžuuria pä-
rast ja Lõuna-Ameerika sõjas - püüdis Rahvaste-
liit end päästa vastutusest kõrvalehiilimisega,
kuid kolmandas sõjas - Abessiinia vallutamises

itaallaste poolt - kui Rahvasteliit võttis vastutuse endale sündmuste arenemise eest ja esmakordselt pani maksma sanktsioonid - kujunes ta läbikukkumine veel täiuslikumaks. Kuid Rahvasteliidu lõplik saamatus ilmes Austria kui iseseisva riigi hävitamise puhul Saksamaa poolt. Kui Itaalia vastu Rahvasteliit veel julges tarvitusele võtta sanktsioonid, siis Austria iseseisvuse hävitamisest mindi lihtsalt vaikides mööda. Tšehhoslovakkia kurbmängu jälgis Genf juba vaid raadioaparatuuride kaudu.

Selge on, et ükski riik ei saa praeguses olukorras panna enam vähematki lootust oma iseseisvuse ja puutumatus kaitsemisel Rahvasteliidule. Oleks enesepettus arvata, et Rahvasteliit praegusel kujul ja praeguse mentaliteedi juures suudaks üllatada maailma mõne puhkeva sõja lõpetamisega või vallutatud maaalade tagasiandmisega kannatada saanud riigile. Järjekult tuleb hakata mõtlema Rahvasteliidu reformeerimisele, eluvõimsamaks tegemisele, kui ei taheta, et Rahvas-

teliit üldse kaoks.

Kui tahetakse midagi parandada, siis peab tundma vigu, mida parandada. Milles seisab siis tegelikult Rahvasteliidu nõrkus? Siin on mērgata kolme liiki tegureid: riikide poliitilised kaalutlused, rahvaste psühholoogilised kalduvused ja lõpuks Rahvasteliidu põhikirja juriidilised puudused.

Kõikide politiliste kaalutluste all tuleb näha katset Rahvasteliidu tähtsust kasutada oma huvides, püüda lasta Rahvasteliitu teenida ainult oma politilisi eesmärke. Eriti silmatorkavad on siin Inglismaa ja Prantsusmaa politiliste huvide kõikumised. Inglismaa, kes kogu aeg läinud välja ainult abistamis- ja sanktsiooni artiklite vesistamisele, tõusis esile Itaalia-Abessiinia tüli puhul äkki integraalsete sanktsioonide eestvõitlejana ja Prantsusmaa, kes nei igal ajal soovitanud, pani Itaalia-Abessiinia konflikti puhul kõik käima sanktsioonide vesistamiseks. Nii siis Rahvasteliidu põhikirja artiklitele püütak-

se anda niisugune tähendus, nagu see on antud niimomendil tundunud kasulikuna mõnele üksikule riigile või riikide grupile.

Sarnane olukord on seletatav peasjalt kult Rahvasteliidu pakti juriidiliste puudustega. Nii näit. art. 11-es lähtub eeldusest, et riigid enne, kui nad tungivad üksteisele kallale, enne kui nad kuulutavad üksteisele sõja, asuvad läbirääkimistesse ja kaalutlustesse omale õiguse väljakauplemiseks, et oma sõjalist akti moraalselt põhjendada ja õigustada. Kuid nagu viimase aja sündmused näitavad, ei kuuluta riigid sõjalise tegevuse alustamiseks üldse enam vormiliselt sõda, vaid seavad maailma lihtsalt sündinud faktide ette. Niisuguste üllatuste puhuks ei ole Rahvasteliidu pakt ette valmistatud, sest ka art. 16-da jõusseastumise protseduur on küllalt pikaldane ja võib pakkuda äkilisele kallaletungijale niisuguse edu, mida pärast rasket ehk koguni võimatu heaks teha. On ilmne, et Rahvasteliidu juriid-

dilised kontseptsioonid on jäänud maha sõjatehnik-
ka arenemisest.

Võiks ju kõnelda abistamise automaateest
jõusseastumisest, kuid siin ei taha jällegi üks-
ki riik end lasta kiskuda sõtta temast endast
olenematult, tema enda poolt otsustamatult. Raske
on sundida riiki ja rahvast end veristama asja
eest, mis talle ükskõikne või isegi vastumeelne.
Siin tulevad suurel määral juba mängu psühholoo-
gilised motiivid.

Nii tuurlevad Rahvasteliidu probleemid
õieti suletud ringis, kust ei vii välja ühtki sel-
get, sirgjoonelist teed.

Meie peatume Rahvasteliidu pakti poli-
tiliste ja juriidiliste puuduste juures ja peas-
jalikult niivõrd kui võrd need puudused baseeru-
vad Rahvasteliidu pakti 11. ja 16. artiklitel.
Ka Rahvasteliit oli oma 6-da komisjoni kaudu koon-
danud oma peahuvi art. 11-le ja 16-le, tähendab
esijoones nendes artiklites otsitakse v i g u

ja nende vigade kõrvaldamisega loodetakse pääs-
ta Rahvasteliitu.

ARTIKKEL 16 - es.

A R T I K K E L 16-es.

=====

Rahulepingud, milledega lõpetati maailmasõda, pidid hävitama õiglusel rahvasvahelisesse

A R T I K K E L 16 - es.

=====

versaalne rahvusvaheline organisatsioon - Rahvasteliit. Täpsemalt väljendades loodi riikide riik ja arvati, et sellega on püsiva rahu idee, paljude valitsejate, teadlaste ja kirikuinaste ennustatud unistus, leidnud realiseerimise suureks osaks inimsoo ajaloos. Kõik rahvusvahelised kavatsused ja otsused saati üle maailma organisatsiooni kontrolli alla. Praktiliselt tuli arvestada seda, et rahvusvahelisele alusele ei saanud ikka olla tülitsejaid riigid, vaid teoreetiliselt kahe tülitseja

poole huvid, pidid alluma ülemaailmiselt orga-
niseeritud rahvaste tahtele ja otsustele. Kui
riik ei tahtnud alluda nendele otsustele, siis
võis teda kuulutada inimsoo vaenlaseks. Samuti
kui meil ei sunda enestele ettekujutada erapoo-

A R T I K K E L 16-es.

Ulemaailma Rahulepingud, milledega lõpetati maail-
masõda, pidid hävitama õiglusetuse rahvusvaheli-
ses elus. Rahulepingute abil loodeti universaal-
ne rahvusvaheline organisatsioon - Rahvasteliit.
Täpsemalt väljendades loodi riikide riik ja ar-
vati, et sellega on püsiva rahu idee, paljude
valitsejate, teadlaste ja kirikuisade ennustatud
unistus, leidnud realiseerimise esmakordselt inim-
soo ajaloos. Kõik rahvusvahelised kavatsused ja
otsused seati üle maa ilmalise organisatsiooni
kontrolli alla. Praktiliselt tuli arvestada seda,
et rahvusvahelises elus saavad ikka olema tülit-
sejad riigid, kuid teoreetiliselt kahe tülitseja

poole huvid pidid alluma ülemaailmaliselt organiseeritud rahvaste tahtele ja otsustele. Kui riik ei tahtnud alluda nendele otsustele, siis võis teda kuulutada inimsöö vaenlaseks. Samuti kui meie ei suuda enestele ettekujutada erapooletust kurjategija suhtes, kes surmanud inimese, samuti ei võinud jääda erapooletuks riigid, kui ülemaailmaline rahvaste organisatsioon kuulutas mõne riigi kurjategijaks. Iga riik oli kohustatud osa võtma karistuse aktsioonist süüdlase riigi vastu. Arvestades olukorraga ja riikide asendeid, pidid ühed riigid kaasaaitama taltsutada süüdlast jõuliste sanktsioonidega, teised jälle majanduslikkude sanktsioonidega jne. See on Rahvasteliidu pakti artikkel 16-da mõte.

Kui 1936. a. üldasid Genfis nõu 7-me riigi - Soome, Rootsi, Daani, Norra, Šveitsi, Hollandi ja Hispaania - esindajad ja jõudsid otsusele, et Rahvasteliit ei tohi milgil tingimi-

sel kaotada Itaalia vastu tarvituselevõetud sanktsioone, kuna see tähendaks mitte ainult Itaalia sammu õigustamist Abessiinia suhtes ja preemia maksmist kallaletungijale, vaid ka Rahvasteliidu täielikku kapituleerimist Itaalia ees. Oli koguni tõstetud küsimus, kas mitte teistkordselt teha Itaalia suhtes hukkamõistev otsus.

Samal aastal ja samal kuul, korraldas Rahvasteliidu ühing Londonis koosoleku Abessiinia seisukorra kaalumiseks, millest võttis osa 10.000 inimest. Koosoleku juhataja lord Cecil ütles: "Rahvasteliit peab jätkama sanktsioonide politikat ja tarvidusel isegi kõvendama veel sanktsioone. Rahvasteliit võib olla on kaotanud, kuid pole veel tõendatud, et Itaalia on võitnud. Kui lubatakse Abessiinia lõpulikku hävitamist, siis Abessiinia kindlasti ei ole viimane riik, kes hävib kallaletungi tagajärjel."

Samal aastal ja samal kuul Balti välisministrite konverents (Eesti, Läti ja Leedu)

jõudis arvamisele, et tuleb Rahvasteliidu autoriteedi tõstmiseks ja mõnede tema konstruktsioonivigade vähendamiseks, mis on ilmunud, võtta ette pakti parandusaktsioon. Pida de skinni selle juures paktile rajatud olulisi põhimõtteid. Tähendab - ka Balti riigid tahtsid näha Rahvasteliidu kollektiivse abistamissüsteemi kõvendamist.

Nii siis rahvad kui ka nende juhid nägid veel 1936.a. mai kuul - algul - Rahvasteliidu pakti artikkel 16-das ainsamat abinõu rahvusvahelise julgeoleku kindlustamiseks ja see oli ajal kui silmapiirile kerkis Abessiinia iseseisvuse lõpp. Mõõdusid veel vaid mõned päevad ja neegus, kes etendas nii tähtsat osa Abessiinia ebavõrdses võitluses vabaduse eest, põgenes omalt maalt. Kogu maailmale oli antud konkreetne näide, et üks mitte millestkihooliv diktaa-

tor on tugevam kui 50 rahvast ühtekokku. Sündmused seisid rahvaste silmade ees oma täielikus halastiolekus, vabadena igasugusest romantikat ja sisendasid veenet: nõrgem on alati süüdlane, ja ainus reaalne jõud, oma kodukolde kaitsmisel, mida kindlasti võib arvestada, on omaene- se üksmeel ja käevarre tugevus. Kollektiivne julgeolek, millele kõik riigid oma esindajate suu läbi olid truudust vandunud oli tõendanud oma täielikku jõuetust esimesel tõsisemal katsumisel.

Ükski sofistika ega väärtõlgitsus ei suutnud varjata Abessiinia kurbmängu suurt tähendust väikeriikidele. Kuid leidis juhtivate riigitegelaste seas isikuid, kes arvasid, et Abessiinia ohver võib olla ei ole siiski asjata. Rahvasteliidule võib ta olla lunastuseks, väikeriikidele aga hoiatuseks, mitte anduda pettekujutlusele oma riikliku iseseisvuse suhtes.

Dr. Kaasik väljendas samal ajal järgnevaid mõtteid: " Ühes asjas oleks tarvilik oma tööekspidamise täiesti kindel avaldus. Balti riigid peaksid selgelt deklareerima, et nad nõuavad osavõtmise võimaldamist kõikidest nendest arutlustest ja otsustustest, mis otseselt riivavad nende huviseid, ega võta omaks neid lahendusi, milles neil ei olnud sõna kaasa rääkida. Selline osavõtt oleks seda õigustatum, et Balti riigid osutuvad praeguses olukorras tõeliseks ja vastuvaidlematuks rahuteguriks, pealegi veel olla kriipsutatult erapooletuks rahuteguriks. Kuid niisugune olukord kohustab. Ta kohustab meid valvama selle üle, et tuleviku julgeolek, saabuv rahvusvaheline õiguskord oleks rajatud õiglusele ja kõikide riikide, nii suurte kui väikeste iseseisvuse ja puutumatus austamisele. Ja kui Balti riikide jõud ja poliitiline kaal oleks liig vähene selle missiooni täitmiseks, siis tuleks küll varakult kontakti otsida omasarnastega,

eestkätt Skandinaavia riikidega... Hiljuti saabusid küll teated, et Rahvasteliidu vastavad organid arutavad võimalusi anda ka Balti riikidele üks koht liidu nõukogus. Kuid selline Balti riikide esindus liidu tähtsamal organis võib olla ikka vaid ajutine ega too enesega kaasa neid paremusi, mida võiks oletada pidevast koostööst - "Skandinaavia riikidega" l/.

Dr. Kaasik oli mainitud artiklis julgenud julgelt ja otsekoheselt väljendada arvamist, et tuleb otsida uusi teid rahvusvahelise julgeoleku kindlustamiseks. Kollektiivne julgeolek, mis rajatud peamiselt Rahvasteliidu pakti artikkel 16-le, osutus paljaks unistuseks ja seda tunnistas avalikult Dr. Kaasik.

Politiilise olukorra raskenemine Euroopas sundis palju riike seniseid väärtusi ja katõekspidamisi revideerima, samuti aga seniseid

politilisi seisukohti muutma. Nii deklareerisid n.n. O s l o r i i g i d 1936.a. suvel, et seni kuni pole tegelikult ellu viidud pakti muid kohustusi, nagu desarmeerimine, tülide rahulikul teel lahendamine etc., ei saa riikidelt nõuda ka korrelatiivset sanktsioonide kohustuse automaatset täitmist. Politilise pinge suurenemine Euroopas ja sõja kollete tekkimine teisteski maailmajagudes sundis neid riike astuma veelgi kaugemaleminevaid samme selles suunas. Ühepoolsete deklaratsioonidega oma parlamentide ees teatasid Oslo riikide valitsused, et on sunnitud käsitlema Rahvasteliidu pakti artikkel 16-da kohustusi kui mitte sunduslikke, s.o. selliseid, mis ei saa tulla rakendamisele automaatselt, vaid ainult iga riigi sellekohase otsuse põhjal.

Vahepeal, sündmuste arenedes, astusid kokku Oslo riigid uueks konverentsiks Kopenhaagenis ja seal tehti otsuseks küsimus üles tõsta

eeloleval Rahvasteliidu täiskogul ja seda nimelt sihiga kuulutada sanktsioonid mittesunduslikeks üldiselt, kõikide liidu liikmete suhtes. Niisugune algatus pidi paratamatult viima kogu küsimuse arutamise uuele pinnale ja esile kutsuma kõikide riikide poolt oma seisukohtade avaldamise täiskogus.

Oslo riikide kavatsus leidis teostamist ja Genfis, viimase Rahvasteliidu täiskogu istangu ajal, oli peamine huvi koondunud kuuenda komisjoni tööle, kus tuli arutusele Rahvasteliidu põhikirja printsiipide rakendamise küsimus ja sellega ühtlasi artikkel 16-da probleem. Inglise esindaja Butler esines oluliste ja üksikasjaliste ettepanekutega, nimelt:

1. Rahvusvahelise aktsiooni alustamist artikkel 16-da alusel ei tule otsustada ette, vaid igal üksikul juhul tuleb seda kaaluda. Seega on kõigil Rahvasteliidu liikmeil õigus sankt-

tu igasuguse sioone tarvitusele võtta, kuid see
hikirjas ei ole sunduslik.

2. Üldiseks kohustuseks on nõu pidada
teiste liikmesriikidega, kas ja mis-
sugusel määral on võimalik sanktsi-
oone rakendada.

3. Igal liikmesriigil on õigus iseseis-
valt otsustada, missugusel määral te-
ma seisukord lubab osa võtta abinõu-
de teostamisest, mis on ette pandud.

4. See asjaolu ei muuda aga põhimõtet,
et sõja alustamine, ükskõik kas see
otseselt puudutab liikmesriike või
mitte, huvitab kõiki Rahvasteliidu
ümber koondunud riike, ega tohi an-
da liikmesriikidele põhjust erineva
seisukoha võtmiseks.

Seevastu deklareeris Rumeenia välismi-
nister Petrescu-C o m n e n, et Rumeenia on vas-

tu igasugustele muudatustele Rahvasteliidu põhikirjas või selle tõlgitsemises. Rumeenia seisukohaga ühinesid veel Nõukogude Liit, Hiina, Hispaania, Uus-Meremaa, Mehhiko, Kolumbia, Ecuador ja Boliivia. Prantsusmaa, kes ei asunud küll samale seisukohale kui Inglismaa, ei suhtunud artikkel 16-sse siiski nii paidumatult kui varem.

Üldiselt kujunes seisukord Genfis sarnaseks, et 26 riiki pidasid sanktsioone fakultatiivseks, 9 riiki obligatoorseiks, kuna ülejäänud riigid pidasid paremaks oma seisukohta mitte avaldada. Nii siis ei saadud vastu võtta üldist resolutsiooni küsimuse kohta ja Rahvasteliidu täiskogul tuli piirududa aruandega, mis saadeti liidu liikmetele vaid informatsiooniks.

Kui Rahvasteliidu põhikirja lugeda ja iseäranis süveneda artikkel 16-sse, siis tundub, et Rahvasteliidu sündimise ajal kõikidel rahvas-

tel ja nende rahvaste riigimeestel, kes Rahvasteliidu sünnitasid, oli kõige südamlikum soov sõjakoledusi vältida ja rahvaid ning riike sundida end õiguse nõuete alla paenutama. Vähesed aastad on sellest ajast möödunud ja inimsugu on õigustatud jällegi uuesti küsima, kas rahvad ja riigid suudavad oma vahekordi üksteisega õiguse alusel korraldada, või oli ja jääb rahvas-
tevaheliste tüliküsimuste lahendajaks toores jõud ning selle jõu veel toorem tarvitamine?

Asjata oleks muidugi katsuda seda küsimust matemaatilise täpsusega lahendada. Maailmas ei ole midagi absoluutset, vaid kõik on suhteline ja tingitud lugematuist elu arenemise avaldusist, mis oma mõju ka rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamise viisidele avaldamata ei jäta. Ka kõigus ei ole iseenesest midagi absoluutset, ja veel vähem on absoluutseid tingimusi, mis rahvaid ja riike sunnivad tüliküsimuste la-

on selleni viinud, et praegusel ajal üksikud

hendamiseks kas seda või teist abinõu valima. Võib ainult öelda, et siiaaani rahvusvahelises elus ei ole suudetud õigust panna maksma ja seda ei suuda praegu teha ka Rahvasteliit nende abinõudega, mis temal tarvitada. Kuid lugematud elu arenemise nähted, mida ükski inimolevus ette ei või näha, võivad selleni viia, et i-nimsoo soov vältida sõjakoledusi - täitub ja rahvusvahelises elus on ka õigus ja see pääseb maksvusele.

Tuleb meeles pidada, et õigus ei ole kunagi olnud midagi muud kui teatava tsentrumi jõupolitika, see on politika, mis jõu kasutamist kõige otstarnekohasemalt peab korraldama. Et jõu tarvitamist kindlate eeskirjade järele korraldada, selleks on tarvis jõudu, mille peale need korraldused võiksid tugeneda. Kõige keerulisemad elunõuded, mis aastatuhandete jooksul peamiselt inimsoo peale oma mõju on avaldanud - on selleni viinud, et praegusel ajal üksikud

riigid omavad jõu, mis neile tarvis läheb selleks, et riigis õigust maksma panna. Väljaspool üksikute riikide piire kaob aga igasugune jõukoondis, millele õigus võiks tugeada, ja sellest järgneb loogilise järjekindlusega, et praegusel ajal ja oludes ei ole võimalik kõiki rahvusvahelisi küsimusi õiguse alusel lahendada. Praegusel ajal võib rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamisest õiguse alusel juttu olla ainult niipalju, kuipalju tülitsejaid ise, jõu tarvitamise politika seisukohalt välja minnes, tüliküsimuse lahendamist õiguse alusel kasulikumaks peavad kui lahendamist otsekohese vägivalla ja jõu abil.

Õiguse mõiste ja tema maksvus rahvaste ja riikide elus on inimsoo heaolu korraldamises väga suurt osa etendanud. Ajaloo arengul on õigus isegi riikidele oma templi peale löönud, eraldades õiguslikke riike riikidest, kus õigus ja tema mõju veel maskvusele ei ole pääsenud.

Niisugune õiguse edu üksikute rahvaste elus, ja õiguse maksvuse väärtus riigielu korraldamises on juba ammu viinud katsetele, kuidas õigust ka rahvusvaheliste tüliküsimuste lahendamisel panna maksma. Tehti ja tehakse korduvaid katseid, kuidas veriseid kokkupõrkeid rahvaste vahel ära hoida ja riikidevahelisi tüliküsimusi lahendada mitte sõjalise jõu, vaid aõiguse normide alusel.

Üks silmapaistvamatest katsetest sellel alal on kahtlemata katse õigust rahvusvahelises elus maksma panna Rahvasteliidu abiga. Rahvasteliidu näol taheti luua universaalne jõupoliitika tsentrum. Taheti üksikutes riikides peituvaid jõuallikaid koondada Rahvasteliidu pakti artikkel 16-da abil. Loodi esmakordselt, ajaloos tundmatu kollektiivne julgeoleku süsteem.

Püüame nüüd süveneda Rahvasteliidu pakti artieekl 61-sse, et selgusele jõuda, kuidas

on organiseeritud ja millistel alustel baseerub see rahvusvaheline jõud, mille abil ning toetusel pidi maksvusele pääsema rahvusvaheline õigus. Artikkel 16-da sisu on järgmine:

1. Kui liiduliige võtab tarvitusele sõja artiklites 12, 13 või 15 kanda võetud kohustiste vastaselt, loetakse teda *i p s o f a c t o*, sõjalist akti kordasaatnuks liidu kõikide teiste liikmete vastu. Need kohustuvad viibimata katkestama temaga kõik kaubanduslikud või rahanduslikud vahekorrad, keelama kõik suhted oma kodanikkude ja paktirikkuja riigi kodanikkude vahel ja lõpetama kõik rahanduslikud, kaubanduslikud või isiklikud ühendused selle riigi ja iga teise riigi, olgu see liiduliige või mitte, kodanikkude vahel.

2. Sel juhul on Nõukogul kohuseks soovitada mitmesugustele huvitatud volitustele maa-, mere- ja õhuväe koosseise, millega liiduliikmed vastavalt aitaksid kaasa relvastatud jõududele, mis määratud Liidu kohustiste austama sundimiseks.
3. Peale selle lepivad liiduliikmed kokku andma üksteisele vastastikust abi käesoleva artikli põhjal tarvitusele võetavate majanduslikkude ja rahanduslikkude abinõude kohaldamisel, et vähendada alammäärani kaotusi ja halbusi, mis võivad järgneda neist abinõudest. Samuti nad annavad vastastikust abi vastuseismiseks igale eriabinoõule, mis sihitud ühe vastu nendest paktimurdja riigi poolt. Nad teevad tarvilisemaid korraldusi, et lii-

3. du iga liikme jõududele, kes võtab vastu, mis osa ühisest väljaastumisest liidu kohustiste austama sundimiseks.
4. Liidust võidakse välja heita igat liiget, kes süüdi mõne paktist järel- duva kohustise rikkumises. Väljaheit- mine otsustatakse kõigi teiste Nõu- kogus esindatud liidu liikmete hää- letamisel 2/.

Nii siis sanktsioonidega on varustatud järgmised Rahvasteliidu pakti kohustised:

1. Kohustis alistada vahekohtulikule või lepituslikule protseduurile kõik tähtsamad tülid teiste kaasliikmetega 3/.
2. Kohustis sõda mitte alustada enne kolme kuu möödumist kohtu otsusest või nõukogu aruandest 4/.

2/Rahvasteliidu pakti artiklid on tsiteeritud Dr. N. Kaasiku töö "RAHVASTELIIT" järele.
3/Pakti artikkel 12 p.1.
4/Pakti artikkel 12 p.1.

3. Kohustis sõda mitte alustada riigi vastu, mis kohustub kohtu või vahekohtu otsusele^{5/}.

4. Kohustis sõda mitte alustada riigi vastu, mis kohustub nõukogu ühel häälel vastu võetud aruandele^{6/}.

Saktsioonid tulevad tarvitamisele samuti liitu mittekuuluva riigi vastu ja samal alusel, nagu liiduliikmete vastu art. 12,13 ja 15 põhjal^{6^a/}. Kuid peale selle tarvitatakse sanktsioone liitu mittekuuluva riigi vastu ka siis, kui ta ei ole tunnustanud nõukogu kompetentsi ja alustanud sõda mõne Rahvasteliidu liikme vastu^{7/}.

Kaunis laiaulatuslikud volitused on Nõukogule antud sõdade vältimiseks liiduliikmete ja riikide vahel, mis ei kuulu liitu, ning riikide vahel, millised kumbki ei ole liiduliikmed. Clausula generalis^{8/} ja põhikirja artik-

5/Pakti art. 13 p.4.

6^a/P. art. 17 p.1.

8/Pakti art. 4 p.4.

6/ Pakti art.15 p.6

7/ Pakti art.17 p.3.

kel 11-da juhised on selleks juriidiliseks ja loogiliseks aluseks, et Nõukogu peab lepima ülalmainitud riike, kui nende vahel peaksid tekkima tüli, mis ähvardavad maailma rahu. Rahvasteliidu põhikirjas loeme, et väljaspool liitu seisvaid riike kutsub Nõukogu: "... alistuma kohustistele, mis peale pandud liiduliikmetele tüliküsimuse korraldamise otstarbel, Nõukogu poolt õigeks peetud tingimustel " 9/. Kui see kutse on vastu võetud, talitab Nõukogu põhikirja art. 12. kuni 16. kohaselt, kuid "...muudatustega, mis peetud vajalisteks Nõukogu poolt " 10/ Paistab, et teoreetiliselt Nõukogu kompetents väljaspool liitu seisvate riikide tülide lahutamise juures on peaaegu piiramatu. Rahvasteliidu põhikiri näeb ette, et liidu liige, kes ei ole esindatud Nõukogus, kutsutakse saatma oma

9/ Pakti art. 17 p.1.

10/ Pakti art. 17.p.1.

esindaja Nõukogu istungist osa võtma, kui arutatakse selle liikme huvidesse puutuvaid küsimusi ^{11/}. See on loomulik, sest ilma poolte juuresolekuta ei ole ettekujutatav lepituslik menetlus. Järjekult ka väljaspool liitu seisvad riigid peaksid osa võtma Nõukogu istungist, kus arutatakse küsimusi, milledega nad otseselt seotud. Kuid Rahvasteliidu põhikirja koostajad on vist tahtnud võimaldada Nõukogule arutada väljaspool liitu seisvate riikide tüliasju ka ilma nende juuresolekuta ning koguni nõusolekuta, sest " Kohe peale selle kutse saatmist avab Nõukogu tüliküsimuse olukordade juurduse ja esitab niisuguse korralduse, mis temale näib parimana ja mõjuvaimana sel erijuhul " ^{12/}. Siin on selgesti öeldud, et Nõukogu võib alata juurdlust ilma, et ta oleks saanud vastuse sama ar-

^{11/} Pakti art. 4.p.5

^{12/} Pakti art.17 p.2.

^{14/} Pakti art.

tikli p.1-se põhjal saadetud kutselt, vastu võtta Nõukogu vahetalitust. Praktiliselt oleks vaevalt usutav, et Nõukogu astuks sarnasele teele. Kui väljaspool liitu seisev riik ei võta vastu liiduliikme kohustusi tüliküsimuse korraldamise otstarbel ja algab sõda liiduliikme vastu, siis kohaldatakse temale art. 16-da eeskirjal ^{13/} tähendab, võib tarvitusele võtta sanktsioonid. Kui mõlemad pooled, kes ei kuulu liitu, keelduvad vastu võtmast liiduliikme kohustuse tüliküsimuse korraldamise otstarbel, siis võib Nõukogu võtta tarvitusele kõik abinõud vaenutegevuse ärahoidmiseks ja konflikti lahendamiseks ^{14/}. Praktiliselt ei ole Nõukogu senini kahe väljaspool liitu seisva riikide tüli lahendamiseks " kõiki abinõusid " tarvitusele võtnud, nii et on raske öelda, millised need abinõud oleksid olnud ja kuidas nad vaenutegevust oleksid ärahoidnud.

13/ Pakti art. 17 p. 3.

14/ Pakti art. 17 p.4.

meiega. Meie peatusime möödaminnes Rahvasteliidu põhikirja artikkel 17-da juures sellepärast, et ta on artikli - 16-da kõrval ka rahvusvaheliseks jõuallikaks. Kuid meil on siiski tähtsam süveneda artikkel 16-sse, sellepärast püüame esijoones leida selle artikli tekkimise juuri ja arenemist.

andl. Pariisi rahukonverentsil oli Rahvasteliidu probleem see küsimus - mis tekitas suuremaid, laiaaualtusalikumaid ja pidevamaid vaidlusi rahvaste esindajate vahel: pidi ju saabuma uus maailmakord, milles vägivald oleks kadunud minevikku. Kuid õilsad ja optimismile rajatud ideed, mille kandjaiks olid am eriklased Wilsoniga eesotsas, pörkasid kokku raskes, võib-öelda lootusta võitluses vana maailmakorra pooldajatega, mille kaaluvamaiks esindajaiks olid prantslased. Mei ei peatu siinkohal selle suure vaimse võitluse juures, mille tekitas Rahvasteliidu küsimus omas terves ulatuses, vaid püüame piirduda küsi-

põhinõueteline tähtsus. Selle kavaga loodi aru-

mustega, mis on otseses seoses meie teemaga. Kujunenud 1918.a., maailma sõja viimasel aastal, oli Rahvasteliidu mõtte võitnud rahvaste juures juba nii suurel määral poolehoidu, et hakati koostama Rahvasteliidu kavasid. Üks esimestes kavades oli koostatud Inglismaal, valitsuse ülesandel. See kava esitati 20. märtsil 1918.a. ühes seletuskirjadega, Briti valitsusele ja kannab P h i l l i m o r s'i kava nime, kava koostanud ka misjoni eesistuja nime järele. Sama aasta mai kuul esitati see 18-st artiklist koosnev kava Wilsonile, kes võttis selle oma edaspidise tegevuse aluseks. Nii sai Phillimore'i kava üheks Rahvasteliidu alussambaks, ta sai selleks vundamendiks, millele rajati edasised vaidlused ja millest lõpuks kompromiss- ja täiendusparanduste kaudu loodi Rahvasteliidu pakt sel lõplikul kujul, millisena ta paigutati Versailles'i rahulepingusse. Kuid Phillimore'i kaval on ka suur põhimõtteline tähtsus. Selle kavaga loodi aru-

saamine, et vaid politilised vahendid võivad kujuneda teguriteks, mis oleks suutelised ära hoidma sõdasid ja kindlustama rahu. Juriidilised tülide lahendusviisid, kui vahendid, mis riikidele liigsiduvad, jäid tahaplaanile. Ainult selle kava artikkel 3-dasse on ülevõetud Haagi 1907.a. rahukonverentsi I konventsiooni 38-s artikkel, kus leidub juhiseid rahvusvaheliste tülide rahulikuks lahendamiseks ^{15/}.

Phillimore'i kava põhimõttelise seisukohaga ühines ka Wilson ja Rahvasteliidu põhikirjas pääsis maksvusele arusaamine, et vaid politilised abinõud on vaõimelised saavutama rahu. Tähendab politiline võim pidi lahendama rahvusvahelise konflikti lõplikult. Aga kui mõni riik ei täida politilise võimu otsust, mis siis? Phillimore'i kavas on öeldud, et kui liiduliige konventsiooniga kanda võetud kohustiste vasta-

15/ W. Wilson. Memorien und Dokumente III lhk.
61 - 71.

selt talitab - loetakse teda i p s o f a c t o sõjaseisukorras olevaks kõikide teiste liidu-liikmetega ^{16/}. Teiste sõnadega, selles artiklis on väljendatud mõte, et kõikidel liidu liikmetel peab olema teadmine, et igasugune konventsiooni rikkumine põhjustab teiste kaasliikmete väljaastumise rahu- ja konventsiooni rikkuja vastu, tal-
latud õiguse jaluleseadmiseks. Nii siis Phillimore'i kava põhjuastas sanktsioonide idee tekki-
mise. Kuid jälgime selle idee edaspidist arengut.

Wilson, olles tutvunud Phillimore'i ka-
vaga, ei saanud nõustuda mitmete tema kavatsuste-
ga ja palub oma sõpra ja lähemat kaastöölist -
Hoiusi'i koostada parandatud "Covenants'i" ka-
va. 16. juuliks 1918.a. valmib House'i kava, mis
esitatakse kohe Wilson'ile. House'i rahukava
süsteem tugeneb peaasjalikult rahvusvahelisele
kohtule ja vahekohtule. Kui võrrelda House'i ka-

16/ W. Wilson, op.cit. III lhk. 67, kava artik-
kel 2.

va Phillimore'i omaga, siis esiteks näeme, et Phillimore'i kava järgi lahendatakse juriidilisi konflikte vahekohtu teel, kuna poliitilisi lahkuminekuid lahendab poliitiline organ - riikide konverents - ilma, et ta langetaks pooltele siduva otsuse. House'i kava tahab kõiki rahvusvahelisi tülisid lahendada juriidilisel teel, mitte poliitiliste abinõudega, erand on tehtud vaid tülidele, mis kerkivad liiduliikmete ja väljaspool liitu seisvate riikide vahel ja ka siis vaid juhul, kui väljaspool liitu seisev riik ei taha alluda kohtu ehk vahekohtu menetlusele ^{17/}. Mis puutub sanktsioonidesse, siis oli House arvamusel, et kui liiduliikmed juba kohustavad endid kõiki tülisid lahendama rahvusvahelise kohtu ehk vahekohtu teel - siis ka alluvad kohtu ehk vahekohtu otsustele. Kui aga nad siiski (mõni liige) ei

17/ W.Wilson, op.cit.III lhk 77, vt. House'i kava art 16, 17, 18 ja 19.

peaks alluma rahvusvahelisele jurisdiktsioonile, tähendab ei pööra tüliasjus kohtu ehk vahekohtu poole ehk ei täida nende otsusi, siis on liiduliikmed kohustatud lõpetama läbikäimise süüdlase riigiga ^{18/}. Kui liiduliige algab teise liiduliikmega sõda, siis võidakse süüdlase liiduliikme vastu tarvitusele võtta blokaad ^{19/}. Ainult kui sõda algab mitte liiduliige liiduliikmega - võivad teised liiduliikmed oma liikmele appi minna ^{20/}.

Igatahes on House'i kavas sanktsioonide küsimus lahendatud otstarbekohasemalt kui Phillimore'i omas. Nõue, et ühe riigi poolt kollektiivlepingu mittetäitmisele peaks järgnema ülemaailmeline sõjaseisukord, nagu nõutakse Phillimore'i kavas, on liialdatud ja teostamata. Ei

18/ W. Wilson, op.cit. III lhk.76, vt.House'i kava art.14.

19/ W. Wilson, op.cit. III lhk.77, House'i kava art. 15.

20/ W. Wilson, op.cit., lhk. 77, House kava art. 18.

saa ette kujutada, kuidas kaks riiki elades sõbralikus vahekorras, näit. Soome ja Eesti, suudaksid kollektiivlepingu põhjal tõsta teineteise vastu relvi. Võimalik oleks selline nõudmine kehtima panna vaid siis, kui kõik riigid desarmeeruksid ja sanktsioonide täideviimiseks loodaks rahvusvaheline relvastatud jõud. House'i kava kohaselt nõutakse vaid majanduslikke sanktsioone ja üldse läbikäimise lõpetamist süüdlase eiigiga. Ka see abinõu on raskesti teostatav, nagu tegelikult võisime näha Itaalia - Abessinia konflikti puhul. Kuid majanduslikud sanktsioonid on ikkagi teostatavad, kui riigid teotsevad ühel nõul ja seavad üldhuvi kõrgemale isiklikust huvist. Kui rahvusvaheliste tülide lahendamisviisid oleksid arenenud House'i kavatsuste kohaselt, siis praegu oleksid vast rahvaste käsutuses olnud abinõud, mis oleksid kindlustanud rahvusvahelise julgeoleku suuremal määral, kui

seda olemasolevate abinõudega on saavutatud.

Vilsoni käes oli nüüd kaks Rahvasteliidu kava: Phillimore'i ja House'i omad. Nagu me teame, ei rahuldanud teda täies ulatuses Phillimore'i kava ja ta palus House'i selle parandada. Kuid ka House'i kava ei rahulda Wilsonit ja ta koostab isiklikult oma esimese Rahvasteliidu kava. Pearõhk Wilsoni kavas pannakse rahvusvaheliste tülide politilistele lahendamisviisidele ja et neid lahendusviise mõjuvamaks muuta loob Wilson tusedaid sanktsioone ^{21/}. Nii siis House'i ideed, mis pooltasid juriidilisi abinõusid rahvusvaheliste tülide lahendamiseks, ei sobinud Wilsoni vaadetega, kuid Phillimore'i tülide politiline lahendusviis oli võitnud kindla koha Wilsoni südames. Vastavalt sellele seisukohale leiavad ka sanktsioonid Wilsoni juures pooldamist Phillimore'i kavas ettenähtud

21/ W. Wilson, op.cit. I lhk.183, III lhk.81, vt. Wilsoni kava art. VII ja teised.

ulatuses ja ka vormis.

Siinkohal peaks mainima Wilsoni kõnet 4-dast juulist 1918.a., millise ta pidas olles tuttav Phillimore'i kavaga. Ta ütles muuseas järgmist: On tarvis luua rahuorganisatsioon, mis võiks anda kindlustuse, et vabadest rahvastest koondatud jõud saaks paraliseerida iga katse õiguslikku korda muuta ja sel teel kindlustaks rahu ja õiguse täielise rahvaste arusaamisele baseeruva organisatsiooni kaudu. Selle organisatsiooni otsus peab olema kohustuslik kõikidele rahvastele ja tal peab olema õigus lõplikult lahendada konflikte, milliseid ei suuda lahendada rahvad ise ^{22/}. Kompetents " lõplikult lahendada konflikte " oleks kindlasti juurtega hävitanud sõjad. Kuid kellele peaks kuuluma see kompetents, kas kohtu- või poliitilisele võimule? Lansingi, Ameerika välissekre-

22/ W. Wilson, op.cit. III lhk.43.

täri, sõnade järele, Wilson ei sallinud juriste ^{23/} ega ka rahvusvaheliste tülide juriidilisi lahendusviise ^{24/} . Tähendab kohus rahvusvaheliste tülide lahendajana - House'i idee järele - üldse ei võinud arvesse tulla. Nii siis ka Wilsoni isiklik veene oli kaasaaidanud, et maksvusele pidi pääsema tülide politiline lahendusviis ühes sanktsioonidega, nagu seda pooldas Briti Phillimore'i kava kohaselt.

Oma esimest Rahvasteliidu kava tuli Wilsonil võrrelda hiljemini ilmunud Smuts'i ja Robert Cecil'i kavadega. Mõlemad kavad olid suurel määral mõjustatud Phillimore'i vähemal määral House'i kava poolt, kuid evisid, iseäranis Smuts'i oma, ka iseseisvaid ideid, millised pääsesid praegu maksvasse Rahvasteliidu pakti. Pea-

23/ Lansing, Die Versiller Friedens-Verhandlungen lhk 80.

24/ Lansing, op.cit. lhk 97. Smutsi kava art.

tume nende kavade juures vaid sel määral, kui-
võrd nad puudutavad selles töös käsitlevaid kü-
simusi.

Kui eespool mainitud kavad, kaasaarva-
tud ka Wilsoni esimene kava, olid vaid visand-
likud ja ebakindlad katsed fikseerida ideid,
mis olid alles kujunemisel, siis Smutsi kava
sisaldab juba kindlaid põhimõtteid, kuidas ja
milliste rahvusvaheliste organite kaudu tuleks
maksma panna uus maailmakord. Smuts oli see
mees, kes Rahvasteliidu organitest tõstis esi-
kohale Nõukogu. Sellele asutisele kuulus, Smut-
si kava kohaselt, kõrgeim rahvusvaheline võim
kõikides rahvusvahelistes tüliküsimustes. See
idee jäi püsima ja leidis teostuse tegelikus
elus Rahvasteliidu pakti kaudu ^{24/}. Seda just
sellepärast, et ka Wilson võttis üle oma teisi

24/ W. Wilson, op.cit. III. Smutsi kava art.
lo - 14-ni.

kavasse Smutsi Rahvasteliidu tehnilise organisatsiooni. Nii siis Rahvasteliidu nõukogust saab nüüd rahvaste saatuse määrajaks. Sanktsioonid on nüüd sõltuvuses sellest rahvusvahelisest organist.

Nii siis Rahvasteliidu paktis, selles osas, mis puudutab rahvusvaheliste tülide lahendamist rahulikul teel lepituslise menetluse kaudu, on Smuts'i ja Wilson'i ideed maksvusele pääsenud. Tähtsamaks riikide lepitajaks on saanud Rahvasteliidu Nõukogu. Nõukogu koosneb Smutsi ning Wilsoni kavatsustele vastavalt peamiste, liit- ja seltsinud riikide esindajaist ja neljast liidu teiste liikmete esindajaist, kes vabalt on valitavad täiskogu poolt. Wilsoni kavatsuste kohaselt pidi valimine sündima ettemääratud riikide järjekorras, kuid tema kavatsus ei leidnud aktsepteerimist rahukonverentsil.

Teise inglase, Cecil'i kava järele pidi

noukogu koosnema järgmiste riikide esindajatest: Prantsusmaa, Suur-Britannia, Itaalia, Jaapan ja P.Am. Ühendriigid. Tähendab Cecil tahtis rahvusvahelist kõrgemat võimu koondada ainult viie suurriigi kätte. See kavatsus jäi aga teostamata, puht dokumentaalselt, kuid tegelikult valitsevad praegu maailma siiski 4 suurriiki.

Igatahes Wilson, Smuts ja Cecil püüdsid luua rahvusvahelise jõutsentrumi nende riikide kaudu, kas tegelikult omasid suurema füüsilise jõu. Pidi tekkima olukord, kus suurema füüsilise jõu omandajad pidid saama diktaatoriteks nendele riikidele, kellel puudus enda arvestamist sundiv jõud. Unustati ära, et see vaade oli ju iganenud imperialismi seisukoht, mida just püüti hävitada. Teisest küljest selle põhimõtte järelalusena pidi maksvusele pääsema olukord, kus inimkond oma rahvusvaheliste vahekordade lahendamise juures pidi arvestama enam jõudu kui õig-

lust ehk lihtsalt rahvusvahelisi seadusi. Et õigus pidi baseeruma jõule - see vaade oli õige, kuid jõuallikas ei oleks tohtinud peituda vaid väljavalitud riikide füüsilikes jõus.

Käesoleval ajal leiab pooldamist vaade, et õigus olevat imperatiiv-atributiivne emotsioon ehk, teiste sõnadega, kohustav - nõudev tunne ^{25/}. See tunne aga peab ka baseeruma jõul, kuid sarnasel jõul, mis meid ei rõhu ja on jõud, mida meie ei pea tunnistama ja mida meie ei saa kritiseerida, vaid peame arvestama kui möödapääsematut nähet. Sarnaseks jõuks oleks võinud saada Rahvasteliidu nõukogu, kuid mitte Wilsoni, Smutsi, Cecili ja teiste kavade järele looduna.

Tabavalt ütleb Dr. Kaasik: " Pakti sanktsioonid ei kaitse seadvõrt üksiku riigi territoriaalset puutumatus ja riiklikku iseseisvust teise riigi vägivalla vastu, vaid rohkem pakti

25/ Prof. A. Piip. Rahvusvaheline õigus, lhk. 9.

jõusseastumisel maksnud poliitilist olukorda ja sellele rajatud kaasaegset rahvusvahelist rahu"^{26/} Tähendab, rahvusvaheline õigus, Rahvusvahelisi liidu kaudu, püüab kaitsta olukorda vaatamata selle peale kas ta on õiglane või mitte. Meil ei saa siin olla tegemist õigusega veel vähem õiglusega vaid ainult jõuga, teotuseta õigusega.

Väga tabavalt väljendas oma seisukohta Wilsoni kava kohta Lansing. Tema arvas, et kui tahetakse tõsiselt ja tõeliselt muuta maailmakorda ja kui tahetakse teda muuta suunas, et sõjad väheneksid ehk koguni ära jääksid, siis Wilsoni poolt koostatud Rahvasteliidu kava tuleks muuta terves ulatuses. Jõu põhimõtte väljendajaks ei oleks tohtinud saada Rahvasteliidu nõukogu, vaid Rahvusvaheline Alaline Kohus. Kuigi Lansingi kavast ei ole fikseeritud rahvusvahe-

^{26/} Dr. N. Kaasik, op.cit. lhk. 119.

lise kohtu tegevuse ulatus on piirkond, on selles kavas tähtis seisukoht, et poliitiliselt organiseeritud jõud ei suuda ära hoida sõdade puhkemist.^{27/} Lansingil oli õigus: Rahvasteliidu loomine Wilsoni ideede järele ei päästnud rahvaid tülide veristest lahendusviisidest.

Mainime siinkohal ka prantslaste ametlike Rahvasteliidu kava^{28/}. See kava sisaldab väga palju positiivseid mõtteid. Rahvusvaheline Tribunaal, nagu selles kavas nimetatakse alalist rahvusvahelist kohut, on tõstetud rahu tegurina esikõhale. Tribunaalil on antud võimalus oma otsusi maksma panna sanktsioonide abil. On ette nähtud diplomaatlised, õiguslikud, majanduslikud ja sõjalised sanktsioonid. Kuid see kava on vastuvõtmatu juba sellepärast, et 1-ses peatükis artikkel 3-mas piiratakse Rahvasteliidu

^{27/} Lansing, op.cit. lhk.

^{28/} W. Wilson, op.vot.III lhk.134 - 143.

liikmete arv vaid maailmasi ja võitlejate riikidega. Prantslaste kava kolmas peatükk nõuab rahvusvahelise sõjaväe kaadri loomist, mis aluks alalisele rahvusvahelisele sõjaväe staabile. Tähendab maailmasõja võitjad oleksid võinud talitada rahvusvahelises ulatuses oma äranägemise järele. Ka see kava kannatas ühekülgsel jõukülluse all ja üldiselt ei pääsnud mõjule Rahvasteliidu pakti loomise juures tema lõplikul kujul.

Mitte ainult mainitud kavadega ei piirunud see materjal, mis koondus Wilsoni kättesse. Wilsonile saatsid ja esitasid oma kavasid nii üksikud riigid ja mitmesugused ühingud, kui ka üksikud isikud, kuid kõik nad jäid tähelepanemata ja ainult kaks meest kindral Bliss ja David Hunter-Miller suutsid veel osaliselt mõjustada Wilsonit, peamiselt Rahvasteliidu kava redaktsioonilisest küljest. Meid huvitavad põhimõtted jäid puutumata.

Wilson oli arvamisel, koguni kindel omas usus, et tema Rahvasteliidu kava võetakse Rahvasteliidu komisjonis, mille juhataja ta oli, vaidluste aluseks. Kuid inglaste kava esines Wilsoni kavast sarnasel määral, et tekkis tarvidus kooskõlastada neid kahte kava. Lahkarvamised keerlesid küsimuste ümber, mis meid huvitavaid küsimusi ei puuduta, sellepärast meie nende juures ka ei peatu. Lõpuks leppisid inglased ja ameeriklased kokku, et mõlemad kavad antakse kooskõlastamiseks kahele isikule, ameeriklase-

C.

le Hunters Millerile ja inglasele G.J.B. Hurstile. Tulemusiks oli kava, mida tuntakse Hurst-Milleri kompromisskavana. 15 koosolekut pidas Rahvasteliidu komisjon. Kuna aga vaidlused peasjalikult puudutasid praktilisi küsimusi ja ei kandnud põhimõttelist iseloomu, siis meie ei peatu ka lähemalt ja üksikasjalisemalt nende vaidluste juures. 13-dal veebruaril esitas Wilson isiklikult Rah-

vasteliidu kava Pariisi rahukonverentsile, kus ta heaks kiideti ja vastu võeti. 15. veebruaril sõitis Wilson Ameerikasse, kust ta Pariisi jõudis 14. märtsil. Nüüd tuli veel kord võtta Rahvasteliidu kava revideerimisele. Wilsoni kaaskodanikud ei olnud kõikide Rahvasteliidu artiklitega rahul. Nii siis tekkis kavas uus 21-ne artikkel, millega püütakse päästa ameeriklastele kalliks saanud Monroe doktrooni. Siis lisati artikkel 1-le juurde punkt 3-as ja lõpuks luuakse punkt 8-as artikkel 15-da juurde. Lõplikult võeti Rahvasteliidu kava vastu Pariisi rahukonverentsi poolt 28. aprillil 1919. aastal. Jõusse ta astus, rahulepingu § 440 pp. 6 ja 7 põhjal 10. jaanuaril 1920. aastal. Nii muutus Rahvasteliidu kava Rahvasteliidu Paktiks. Oli loodud uus, ajaloos seni tundmatu abinõu luua ja säilitada rahu.

Kui maailmasõda oli lõpule viidud, siis

peaküsimus ei seisnud mitte selles: kas on tarvis luua mingisugust iniversaalset rahuorganisatsiooni või mitte? Maailma rahvaste meeleolu oli täiel määral Rahvasteliidu loomise poolt ja rahvaste valitustel tuli vaid see idee realiseerida. Tekkis aga küsimus: missuguse vormi pidi saama see uus organisatsioon ja milliseid ülesandeid tuleks temal täita. Pariisi rahukonverentsis sisis puht praktiliste probleemide ees. Ühed soovisid rajada uut rahvusvahelist organisatsiooni ja selle võimu sõjaväejõule, teised kuigi ka jõule, siis pidi aga see jõud väljendust leidma majanduslistes sanktsioonides, sarnasel kujul, nagu see tarvitamist leidis Itaalia vastu. Mõned tahtsid piirduda sellega, et võimaldada rahvusvahelisel võimul isoleerida riike, kes ei allu tema otsustele, rahvusvahelises läbikäimises. Paljud aga nägid rahvaste rahulikku arenemise võimalust vaid juhul, kui loo-

Ex lib. Univ. Tart.

dakse juriidilisi abinõusid rahvusvaheliste konfliktide lahendamiseks. Muidugi olid selles grupis jällegi lahkarvamised küsimuses, millise vormi peaksid omama need juriidilised abinõud. Kas jääda Haagi alatise vahekohtu juurde või tuleb luua rahvusvaheline kohus. Mõned nägid vahetalituses rahu peateguti, teised soovisid kõik-sugustes variatsioonides uurimiskomisjone jne. Kõikide nende arvamiste seas võime eraldada kaht põhimõtet: poliitilist ja juriidilist. Nagu teame võitis esimene põhimõte ja ta läbis-tab punase joonena Rahvasteliidu pakti. Rahvusvaheliseks kõrgemaks võimuks sai politiline tegur Rahvasteliidu Nõukogu näol. See võim pi-di tugenema Rahvasteliidu pakti artikkel 16-le.

Artikkel 16-es on koostatud väga üldsõnaliselt ja ettevaatlikult. Nii arvab ka Dr. Kaasik, et " art 16-da kohta valitseb palju lahkarvamusi, temaga on seotud rida väga täht-

said põhimõttelisi küsimusi, mis seni kahjuks lahendamata ^{29/}. Nii et artikkel 16-es võimaldab teha laiaulatuslikke oletusi, eriti neis küsimustes, mi puudutavad liiduliikmete õigusi paktirikkujat karistada.

Tuleb veel meeles pidada, et kõik Rahvasteliidu normid on üksteisega niivõrd orgaaniliselt seotud, et tarvitades ühte normi, tuleb arvestada palju teisi ning veel üldisi põhimõtteid ja sihte, milliseid Rahvasteliidu pakt vaatleb oma tarvikus. On õige, kui Dr. Kaasik ütleb: " Nõukogu vahelesegamiste viiside ja aluste süstemaatiseerimine ei ole võimalik eritunnuste puudumiste, kuid veel rohkemal määral nende tiheda sõltumuse ja sageda ühtesulamise pärast " ^{30/}. Nii et Rahvasteliidu pakti normide rakendamine praktilises rahvusvahelises elus on seotud suurte raskustega ja selleks peab ole-

^{29/} Dr. N. Kaasik, op.cit., lk. 121.

^{30/} Dr. N. Kaasik, op.cit., lk. 113.

ma küllalt suur osavus poliitilisel ning juriidilisel orientatsioonil. Sellepärast on ka võimatu tungida artikkel 16-da tuuma, kui meie ei peata tähtsamate Rahvasteliidu pakti põhi mõtete juures.

Rahvasteliidu paktis toeme: " Kõik liiduliikmed lepivad kokku, et kui nende vahel tõuseb tüliküsimus, mis võib viia lõheni, esitavad nemad selle kas vahekohtulikule menetlusele või kohtulikule korraldamisele või siis läbivaatamisele Nõukogu poolt ^{31/}. Paistab, et selle artikli kohaselt võib tüliküsimusi, ükskõik mis laadi nad ei oleks, esitada lahendamiseks vahekohtule, kohtule või Nõukogule. Tähendab, et iga liikme individuaalne õigus oleks pöörduda omal valikul selle organi poole, mida ta peab kohasemaks lahendama tüli. Kuid teises kohas

31/ Pakti art. 12 p. 1.

32/ Pakti art. 13 p. 1.

on öeldud, et " ... kui nende vahel tõuseb tüliküsimus, mis nende arvates kohane vahekohtulikaks või kohtulikaks lahendamiseks ja kui seda tüliküsimust ei saada lahendada rahuldavalt diplomaatilisel teel, siis alistatakse küsimus täielikult vahekohtulikule või kohtulikule korraldamisele " ^{32/}. Sellega on selgesti väljendatud, et Rahvasteliidu pakt püüab rahvusvahelisi juriidilisi ja poliitilisi tülisid piiritleda. Juriidiliste tülide lahendamiseks ongi ettenähtud alaline kohus või vahekohus. Nõukogu lepituslikku menetlust tuleb aga pidada normaalseks abinõuks poliitiliste tülide lahendamisel, mis järgneb ka põhikirja järgmisest määrusest: " Kui liidu liikmete vahel tõuseb tüliküsimus, mis võib viia lõheni ja kui seda ei esitada artikkel 13. ettenähtud vahekohtulikule või kohtulikule korraldamisel, on liiduliikmed kokku-

^{32/} Pakti art. 13 p. 1.

leppel harilik politiliste tülide lahendamise kord ei kõrvalda võimalust pöörduda ka kohtu või vahekohtu poole. Vaid siis, kui pooled ei pöördu ei kohtu ega vahekohtu poole, on nad kohustatud alistuma Nõukogu lepituslikule talitusele.

Kuid peame meeles, et riigid on tänapäevani säilitanud kalduvuse tarvitada tülide lahendamisel rohkem politilisi kui juriidilisi teid ja vahendeid. Öeldakse, et juriidiline tülide vahendamisviis võib tungida riigi suveräänsusesse õigustesse ja et selle vältimiseks olevat otstarbekohasem pöörduda politiliste abinõude poole. See argumentatsioon ei pea paika juba sellepärast, et suveräänsuse mõiste ei ole tänapäev täielikult rakendatav ühegi riigi kohta, isegi Itaalia ja Saksamaa kohta mitte. Nii riigi sise- kui ka välissuveräänsus on niivõrd piiratud, et ei saa rääkida riigi vabast ja piiramatust võimust. Kui riigid aga sellest mõis-

test siiski kinni peavad ja püüavad seda rakedada seal, kus see neile kaulik, siis on siis on see nähtus tingitud ainult sellest, et riigid ei taha lasta tõkestada oma imperialislikke kaalduvusi ja sihte. Ainult sellelt seisukohalt lähtudes püütakse rahvusvaheliste tülide lahendamiseks luua vahendeid, mis oleksid võimalikult paenduvad kuid mitte siduvad.

Rahvasteliidu põhikirjas on ka nähtud, kes peab tülikäsimusi esitama Rahvasteliidule:
"..... on küllaldane kui üks pooltest teeb teatavaks tülikäsimuse Peasekretärile "... 34/. Teine pool on kohustatud tunnustama, ka vastu oma tahtmist, Nõukogu kompetentsi asja arutamiseks, on ju põhikirjas öeldud, et " Nõukogu käsitleb kõiki küsimusi, mis kuuluvad Liidu tegevusvalda või mõjustavad maailma rahu" 35/. Kuid see Nõu-

34/ Pakti art. 15 p.1.

35/ Pakti art. 4 p.4.

kogu kompetentsi ei olegi nii absoluutne nagu paistab, sest vastaspool võib tugenedes põhikirjale vaielda Nõukogu kompetentsi vastu, öeldes, et tüliküsimus puutub asjasse, mille rahvusvaheline õigus jätab tema ainulisse võimkonda ^{36/}. Sel juhul on tarvilik, et Nõukogu ühineks sarnase vaidega ja konstateeriks seda oma aruandes, siis pooltele jääb õigus talitada oma äranägemise järele.

Edasi loeme põhikirjas, et "... Liidu igal liikmel on õigus sõbralikult viisil juhtida Täliskogu või Nõukogu tähelepanu igale olukorrale, mis oma loomult mõjustab halvendavalt rahvusvahelisi vahekordi ja mis järjekulult ähvardab segada rahu või head arusaamist rahvaste vahel, millest oleneb rahu " ^{37/}. Tähendab, et mitte ainult tülitsejad pooled, vaid ka väljaspool tüli seisavad riigid, võivad juhtida

^{36/} Pakti art. 4 p.4.

^{37/} Pakti art.11 p.2.

Nõukogu tähelepanu tülidele. Nõukogu on kohustatud seda arvestama ja Peasekretär peab sel juhul Nõukogu kokku kutsuma ^{38/}.

Jääb lahtiseks veel küsimus, kas Nõukogul on algatusõigus riikide lepitamise alal. Põhikiri räägib vaid tülitsejate poolte ja teiste liiduliikmete õigustest pöörduda tülide puhul Rahvasteliidu poole. Võiks oletada, et Rahvasteliit kaalub vaid siis tülikäsimusi, kui liiduliikmed seda paluvad. Kuid pakt ütleb, et Nõukogu käsitleb kõiki küsimusi, mis mõjustavad maailma rahu ^{39/}. ning teises kohas loeme, et " Liit peab võtma käsile kohaseid korraldusi, et mõjuvalt kaitsta rahvaste rahu " ^{40/}. Ei peaks olema kahtlust, et Nõukogul on õigus ka omal initsiatiivil algatada tülide kaalumist. Nii siis tülitsejad pooled, kui ka kõik liiduliikmed võivad pöörduda Nõukogu poole, et tekki-

38/ Pakti art. 11 p. 1.

39/ Pakti art. 4 p. 4

40/ Pakti art. 11 p.1.-

nud rahvusvaheline tüli võetakse kaalumisele ja ka Nõukogu enesel on õigus omal algatusel võtta tüliküsimus lahendamisele.

Nõukogu lepituslik menetlus algab sellega, et Peasekretär "... teeb kõik korraldused / tüli / täielikuks juurdelmiseks ja läbivaatamiseks." ^{41/} Ühesõnaga kogub materjali asja selgitamiseks. Pooled on kohustatud aitama igakülgselt kaasa tüliküsimuse valgustamiseks. Nad peavad Peasekretärile teatavaks tegema omad seisukohad, temale kätte toimetama tüliasja kirjelduse jne. Nõukogu võib tülisse puutuva materjali avaldada ^{42/}. Nüüd võetakse tüliküsimus Nõukogu päevakorda. Esmalt püüab Nõukogu tüliküsimust lahendada poolte lepitamisega, kui see õnnestub, siis avaldatakse teadaanne tüliküsimuse ja selle lahenumistingimuste kohta ^{43/}. Kui ei

^{41/} Pakti art nr.15 p.1.

^{42/} Pakti art. " 15 p.2,

^{43/} Pakti art. " 15 p.3.

õnnestu pool lepitada, siis peab Nõukogu valmistama obkektiivse aruande ^{44/}, mis peab olema koostatud 6 kuu jooksul arvates päevast, mil tüliküsimus Nõukogule esitati ^{45/}. Enne aruande koostamist, tutvub Nõukogu poolte seletustega, teeb pooltele ettepanekuid leppimiseks jne; ühe sõnaga Nõukogu lepituslik menetlus sarnaneb vaielustega rahvusvahelises kohtus või vahekohtus. Nõukogul on ka õigus pöörduda Alalise Rahvasteliidu Rahvusvahelise Kohtu poole, et see annaks oma nõuandelisi arvamusi tüliküsimuste kohta ^{46/}.

Kohtu nõuandvat arvamust võib Nõukogu arvestada, kuid sunduslik see ei ole, nii et nõuandev arvamus iseseisvat jõudu ei oma, seda ta saavutab vaid Nõukogu heakskiitmisel ja avaldamisega Nõukogu aruandes. Nõukogu võib pöörduda nõuandvate arvamuste saamiseks ka üksikute isikute või selleks loodud kolleegiumi poole ^{47/} (Nagu see sündis Ahvenamaa saarte küsimuse kohta.). Nõu-

44/ Pakti art. 15 p.4. 45/ Pakti art 12 p.2.

46/ Pakti art. 14. - 47/Prof. A. Piip, op.cit.
lhk.73 ja 74.

kogu võib moodustada tülitsejate poolte kaasabil või ka ilma nende kaasabitä komisjone tülide uurimiseks. Lõpuks ei ole Nõukogule keelatud luua alalisi komisjone teatavate küsimuste lahendamiseks. Kuid nende üksikute isikute kuika komisjonide kaasabi seisab vaid nõuandmine, jõudu nad evivad vaid Nõukogu kaudu, kui see avaldub nõuanded oma aruannetes.

Nagu mainisime, kui poolte vahel lepitus jäi saavutamata, siis koostav ja avaldab Nõukogu aruande, mis võetakse vastu kas ühel häälrel või häälteenamusega. ^{48/}. Kui aruanne on vastu võetud ühel häälrel, arvestamata tülitsejate poolt hääli, siis " ... kohustuvad liiduliikmed mitte võtma tarvitusele sõda ühegi poole vastu, kes kohustub aruande lõppjärel dustele ". ^{49/}. Kui aga ei ole saavutatud üksmeelne aruanne " ... jätavad liiduliikmed en-

48/ Pakti art 15 p.4.

49/ Pakti art.15 p.6.

dile õiguse talitada nii, nagu nemad seda peavad tarvilikuks õiguse ja õigluse alalhoidmisesk " 50/ . Mõlemail juhtumeil ei või pooled sõda alata enne kolme kuu möödumist, arvates Nõukogu aruande avaldamisest 51/ . Küsimus seisab nüüd selles, mida tuleb mõista nii esimesel kui ka teisel juhul tarvitatud sõna "liiduliikmed" all? Tähendab see sõna seda, et siin mõeldakse kõiki liiduliikmeid või ainult tülitsejaid pooli? Rahvasteliidu paktis tarvitatud väljend ei loo pidepunkti interputeerimiseks. Kuid pakti üldpõhimõttest lähtudes, et Rahvasteliidu siht on rahu säilitamine ning sellepärast tema püüdeks on võimalikult lokaliseerida igat sõjalist tegevust, tuleb järeldada, et sõna " liiduliikmed " all on mõeldud vaid tülitsejaid pooli. Juhul, kui väljaspool tüli seisev riik on hävitatud tüliküsimusest ja tahab ühineda ühega tülitsejaist pooltest

50/ Pakti art. 15 p.7. 51/ Pakti art.12 p.1.

ja peale Nõukogu poolt aruande avaldamist, tuleb sellel riigil samuti teha läbi lepitusliku talituse protseduur ja ka samade tagajärgedega nagu pooled, kes said tegevusvabaduse art. 15 p.7. põhjal. Kui art. 15 p.7. on sõna " liiduliikmed " all mõeldud vaid tülitsejaid pooli, siis seda enam tuleb oletada, et sama artikli p.6. mainitud " liiduliikmed " all tuleb ka mõista vaid tülitsejaid pooli ^{52/}.

Nii siis Nõukogu aruannet lepitusliku menetluse järelalusena ei lahenda lõplikult rahvusvahelisi tüliküsimusi ". Kuid juhul, kui Nõukogu on saavutanud tüliküsimuse kohta ü h e - häälese aruande, siis võib kubki pool ennast laostavast sõjast päästa sel teel, et ta tunnistab Nõukogu aruande vastuvõetavaks. Tähen-
dab Nõukogu aruanded evivad juriidilist jõudu
52/ W. Schücking. Das Völkerrechtliche Institut der Vermittlung lhk.213.

vaid poolte tunnustamise kaudu. Ei tunnusta aga kumbki pool ükshäälselt Nõukogu suunet, siis on põlme kuulise moratooriumi möödumist tee lahti legaliseeritud sõjale.

Rahvasteliidu pakt mainib ka, et tüliküsimused võidakse esitada lahendamiseks Täiskogu ja seda võib teha Nõukogu omal algatusel või ühe poole nõudmisel. Nõudmine tuleb esitada 14 päeva jooksul, arvates silmapilgust, mil tüliküsimus kantud Nõukogu ette ^{53/}. Täiskogu talitab tüliküsimuste lahendamisel vastavalt Nõukogu tegevusele riikide lepitamise juures, juhitud Rahvasteliidu põhikirja art 12 ja 15. Täiskogu aruandel, mis kiidetud heaks Nõukogus esindatud liikmete esindakate ja teiste liikmete esindajate enamuse poolt, väljaarvatud poolte esindajad, on sama mõju kui Nõukogu

53/ Pakti art. 15 p.9.

54/ Pakti art. 15 p.10. 55/ W. Wilson, op.cit. I ltk. 293.

ükshäälsel aruandel 54/.

Nagu võisime veenduda on Rahvasteliidu Nõukogu kompetents, rahvusvaheliste tülide likvideerimise juures. Rahvasteliidu põhikirja üldpõhimõtete kohaselt, kaunis laiaulatuslik, süvenedes aga Rahvasteliidu pakti üksikutesse artiklitesse näeme, et see kompetents in siiski kaunis piiratud. See ilmneb iseäranis selgelt Pakti art. 10-da kaudu.

Rahvasteliidu põhikirja art. 10-dast pidi põhikirja laotajate, eriti Wilsoni arvates saama alusmää Rahvasteliidu hoonele 55/. Peitub ju selles artiklis liiduliikmete töötus ".... austada ja alal hoida iga välise kallaletungi vastu kõigi liiduliikmete maa-ala puutumatus ja praegust iseseisvust ". Kui seda töötust arvestamata siiski tungitakse liiduliikmele kallale või ähvardab teda kallaletung,

54/ Pakti akt. 15 p.lo. 55/ W.Wilson,op.cit.
I lhk. 259.

siis sarnase " hädaohu korral Nõukogu annab nõu vahendite üle selle kohustise täitmise kindlustamiseks". See artikkel tahab liiduliikmeid kaitseda ühepoolse kallaletungi eest, kusjuures on oluline et pool, millele tungitakse kallale ei avalda va tupanu. Kui teine pool avaldaks vastupanu, siis oleks meil tegemist tegeliku sõjaga ja art. 10-es ei oleks üldse kaheldav. On vastuvaidelmatult selge, et iseseisva Austria riigi vägivaldne liitmine Saksa-
maaga oli Rahvasteliidu pakti art. 10-da rikkumine. Vaatamata sellele, et Austria oli Rahvasteliidu liige, läks Liit ja ei ole nii siis ka loodud pretsedentsi, kuidas Nõukogu talitaks art. 10-da rikkumise puhul. Meie võiksime veel leida juhuseid, kus oli tegemist ühekülge kallaletungiga. Näiteks 1923.a. sügisel pommitas Itaalia laevastik kreeklastele kuulu-

vat Korso saart ja lõpuks okupeeris selle, ilma et kreeklased oleksid avaldanud vastupanu. Siin oli samuti tegemist art. 10-da rikku-misega, kuigi Itaalia poolt väideti, et Rah-vasteliidu põhikirja art. 12-da põhjal ei ole keelatud repussaaliumi tarvitamine. Ka Nõuko-gu püüdis selle tüli puhul seletada, et terri-toriaalset puutumatus rikkuvad rahulikud sur-veabinõud on võimalikud Rahvasteliidu põhikir-ja järele. See küsimus jäi aga lahtiseks, sest hulk riike protseteeris sellise seletuse vas-tu. Lõpuks lahendati Kreeka-Itaalia tüli rahu-lisel teel, mööda minnes Rahvasteliidust, suur-riikide saadikute konverentsi kaudu, sest Mus-solini, kes tahtis kreeklasi ainult karistada Itaalia kindrali tapmise eest, oli juba oma si-hi saavutanud.

Art. 10-da põhjal loodud rahvusvaheli-ne garantii ei sisalda ainult riikide luba-

dust vastastikku anda abi kallaletungi puhul, vaid ka kohustust vägivalseid territoriaalseid muudatusi mitte tunnistada ja neid kõrvaldada. Sellest tuleb järeldada, et iga riik üksikult kannab kohustust säilitada teiste liiduliikmete status quo ja sellepärast on ka iga üksiku liiduliikme asi hinnata ja otsustada, kas on leidnud aset vägivalne status quo rikkumine või mitte. Nõukogu aga on siiski kohustatud avaldama selles küsimuses oma arvamuse. Kuna see küsimus aga puudutab otseselt enam üksikuid riike kui Nõukogut, siis avaldab viimane oma arvamuse nõuande näol, millise ta häälte enamusega vastu võtab. Selle nõuande alusel võib liiduliige kallaletungitud riigile anda nii majanduslist abi, kui ka sõjaõudude näol, aga seda otsustab iga riik ise, kuivõrt see on tarvilik. Rahvasteliidu 4-jas täiskogu istung 25. sept. 1925.a. asus just mainitud seisukohale.

Kuid Dr. Kaasik arvab, et " Riigid ei saa üksikult ja individuaalselt otsustada küsimust, kas antud juhul on tegemist art. 10-das ettenähtud kallaletungiga, selle ähvardusega või oluga. Seda otsusteb Rahvasteliidu nõukogu ja temale kuulub ka ainuõigus määrata, kas kallaletung onntõesti sedavõrt tõsine, et vajab teiste riikide jõulist vahelesegamist " 56/. Dr. Kaasikul on õigus, kuid väikese parandusega. Nõukogu kompetents, kui ta peaks tülküsimust lahendama ainult art. 10-da alusel, ei oleks mitte laiem kui meie mainisime. Sest kui riigid on kohustatud mitte tunnistama vägivaldseid territoriaalseid muudatusi, siis ei saa ju keegi muu otsustada, kui riigi ise, kas on leidnud aset vägivaldne territoriaalne muudatus või mitte. Sellest on aga rippuvuses teine küsimus - kuivõrt on vajaline riikide vahelesegamine, mida Dr. Kaasi-
56/ Dr. N. Kaasik, op.cit., lhk. 113.

ku arvates on kompetentne otsustama vaid Nõukogu. Oletame aga, et liiduliikmed leiavad, et vägivaldne territoriaalne ruum ei ole aset leidnud, siis ei saa ju Nõukogul millegi üle otsustada. Kui aga liiduliikmed otsustavad, et kallaletung on aset leidnud ja et nad on nõus abistama kannatanud riiki, siis on arusaadav, et Nõukogu korraldab ühise abiandmise aktsiooni.

Locarno pakti loomine oligi tingitud sellest, et Rahvasteliidu põhikirja art. 10-es ei pakkunud küllaldast julgeolekut Prantsusmaale ja Belgiale. Et art. 10-da viga parandada, loodi Locarno paktis art. 4-as p. 2-ne, mille järele Rahvasteliidu nõukogu otsustab, kas kallaletung on aset leidnud, aga mitte Locarno paktiga ühinenud üksik riik. Kuid Dr. Kaasikul on õigus selles mõttes, et Nõukogu ei hakkaks kunagi lahendama tüliküsimust ainult art.

lo-da põhjal, vaid ikka ühenduses art. 11-ga ja lõpuks on õige lahendada kallaletungi küsimus art. 12-da põhjal, mis ei luba vägivalda tarvitada, kui ei ole tüliküsimus otsustamiseks esitatud kohtule, vahekohtule või kallale tungiti, pöördub palvega Nõukogu poole kaaluda küsimust art. 11. ja 15da alusel. On ju ka Dr. Kaasiku arvates põhikirja artiklidega võimalikude mitmed kombinatsioonid 57/. Sellest seisukohast lähtudes ei ole kallaletung enam üksiku riigi asi vaid "... huvitab Liitu tervikuna" 58/ ja sellepärast ei saa riigid üksikult otsustada küsimust kas on antud juhul tegemist art.10-da ettenähtud kallaletungiga. Ühesõnaga art. 10-da rikkumine toob enesega kaasa paratamatult ka art. 12 - 15 rikkumisi, millised sanktsioonitud art. 16-das ette nähtud sundabinõudega.

57/Dr. N. Kaasik, op.cit., lhk. 121.

58/ Pakti art. 11. p.1.

Pakti art. 16 näeb ette juriidiliselt kaht liiki kohustusi: ühed neist peaksid olema sunduslikud, teised fakultatiivsed. Sunduslik peaks olema kohustus osa võtta majanduslikust blokaadist süüdlase riiki vastu ja kohustus tarvitusele võtta vajalikke abinõusid ühisest aktsioonist osa võtma riigi sõjavägede läbimineku kergendamiseks oma territooriumilt ^{59/}. Fakultatiivseks peaks jääma kohustus osa võtta oma sõja jõududega karustzsväe moodustamisest ^{60/}.

Kuid kriipsutame alla, et mainitud oletused järgnevad vaid artikkel 16-da sõna-sõnalisest redaktsioonist. Praktiliselt majanduslik blokaad tulev teostamisele iga üksiku riigi poolt eraldi tema enese poolt maksma pantud korralduste kaudu. See ilmnes päevaselgelt Itaalia vastu tarvitusele võetavate sanktsioonide kaalumisel, kus kogunisti mõned väikeriigid

59/ Vt. Pakti art. 16 p. 1 ja 3.

60/ Pakti art. 16 p. 2.

sel ettekäändel, et Rahvasteliit ei ole veel süüdlast määranud " 51/.

Üks 17. sajandi mõttetark ütles: " ei piisa, et olla ainult probleemile ette valmistatud, vaid see probleem tuleb ka lahendada. " Kui art. 16-da probleem lahendatakse sarnaselt, et iga riik algab sõda oma äranägemise järele, arvestamata Rahvasteliiduga, siis sarnane lahendus tähendav küll, et artikli 16-da probleem ei suudeta lahendada. Et kollektiivne abistamine saaks olla tõhus, peaks ta olema täiesti objektiivne ja võrdsest maksev igas olukorras. Teisest küljest peab see abistamine olema sõltuvuses objektiivsest, erapooletust võimust ja see võiks vaid olla kohtu-, mitte poliitiline võim. Küsitakse, kas kollektiivne abistamine saab tulevikuski kunagi võimalikuks, sest ühe rahvusvaheliste kohustuste käib igas riigis oma olemasolu ja heaolu huvi 61/ Dr. N. Kaasik. p. ~~cit.~~ lhk. 123.

Raske olievat sundida riiki ja rahvast end veristama asja eest, mis talle ükskõikne, või isegi vastumeen¹ e. Selle vastu võib öelda, et kommunistlik võim muutis siseriiklist Venemaa korda, mis oli kestnud tuhandeid aastaid. Siseriiklikus elus arvestatakse mitte üksikute isikute huviga vaid üldhuviga. Miks siis rahvusvahelises elus ei peaks ka korda maksvusele pääsema üldhuvi, mis rajatud õigusele ja õiglusele. -

K A S U S T A T U D L I T E R A T U U R

1. Prof. A. Piip. "Rahvusvahelise õiguse süsteem"
1927- Tartu.
2. Dr. N. Kaasik. "Rahvasteliit " 1923. Tartu.
3. Dr. H. Wehlber, "Die Völkerbundsatzung ". 1927.
Berlin.
4. R. Lansing. "Die Versailler-FriedensVerhandlungen"
1921. Berlin.
5. W. Wilson. "Memorien u. Dokumente" I,II ja III
köide 1927. Berlin.
6. Prof. A. Piip. "Rahvusvaheline õigus " 1936. Tar-
tu.
7. W. Schücking "Das Völkerrechtliche Institut der
Vermittlung " 1923. Kristiania.
8. H. Pohl u C. Sartorius. "Modernes Völkerrecht"
1922. München.
9. D. Schindler. - "Die Verbindlichkeit der Beschlüs-
se des Völkerbundes " 1927. Zü-
rich.
10. W. Schücking "Garantiepakt und Rüstungsbeschrän-
kung. 1924. Berlin.